

Noam Chomsky, Michel Foucault, Fons Elders:
ČLOVĚK, MOC
A SPRAVEDLNOST, přel.
 O. Slačálek, doslov P. Barša
 a O. Slačálek, INTU, Praha 2005

Pro pamětníka té doby má četba pětatřicet let starého televizního rozhovoru mezi takovými velikány, jako je N. Chomsky a M. Foucault, zvláštní kouzlo. Asi takové, jako jízda historickou tramvají nebo parním vlakem. Připomene utopistickou náladu té doby, kdy se mladým lidem zdálo, že se všechno dá udělat, že svět je v našich rukou. Pocit jisté trapnosti z „doby našich stříbrných větrů“ (I. Vyskočil), a zároveň obdiv k odvaze a velkorysosti tehdejších nápadů. Snad to není jen naše iluze, že od té doby se už takové nápady nevyskytují, že „ve filosofii nastalo jakési sucho“ (Platon). V té době byly navíc ještě dětsky nevinné, jejich „přímé akce“ ještě neznamenaly terorismus Baadera a Meinhoffové, únosy, vydírání a vraždy.

Rozsáhlý interview má dvě části: v první, dosti náročné, oba protagonisté opatrně a zdvořile diskutují o svých teoretických východiscích, ve druhé o „politické akci“. V té první Chomsky nejprve vyloží svůj koncept lidské přirozenosti, zřejmě opřený o jeho teorii vrozené jazykové způsobilosti člověka. Na to Foucault ovšem namítne, že představa „přirozenosti“ je silně historicky podmíněná a na příkladech, jako je pojem života, ukáže zásadní proměny „mřížky“, skrze niž i věda chápe skutečnost. Chomsky rozvine svoji polemiku s behaviorismem a scientismem a zdůrazní význam hypotéz, teorií a tvořivosti. Také tvořivost nevidí Foucault

tak vnitřně a individualisticky a oba se na chvíli skutečně setkají.

Dnešního čtenáře předně zarazí, že tak nesnadnému tématu mohla tehdy televize věnovat několik hodin. Za druhé to, jak se oba pod taktovkou moderátora Elderse zdvořile, ale soustavně míjejí, a konečně i to, jak malý význam přikládá Foucault tomu, co lze vědecky „vědět“: že by představa „přirozenosti“ mohla souviset s fyzickou stránkou člověka a být aspoň v tomto smyslu skutečně univerzální, to Chomsky zřejmě pokládá za samozřejmost, kdežto Foucaulta to ani nenapadne.

Ve druhé – politické – části, kterou zub času ohlodal mnohem víc, Foucault nejprve Chomského zaskočí ostrou kritikou sovětského komunismu. Vzápětí ale zaujme stanovisko tak cynické, že mu Chomsky kantovsky oponuje: i v třídním boji přece musí jít o spravedlnost. Na to Foucault překvapivě nekoherentně: „Člověk vede válku, aby ji vyhrál, ne proto, že je spravedlivá.“ Že by jen podlehl pokusem o bonmotu? Na str. 68 ale zopakuje, že si pojem spravedlnosti nesmíme pomáhat, když jde o „boj, který by měl svrhnout – a v zásadě svrhne – samotné základy naší společnosti.“

Tady se člověku ožíví, co nás na vystoupeních našich šťastnějších kolegů ze Západu štvalo už tenkrát. S jakou samozřejmostí berou svoji občanskou svobodu a bezpečí a jak nedbale zacházejí se slovy – spíš hesly než pojmy. Emotivní slova jako „boj“, „třída“, „útlak“ nebo „spravedlnost“, kde by člověk čekal aspoň nějaké rozlišení, házejí oba sem a tam jako studenti v pařížských ulicích. Jen mimochodem se ukáže, co jimi myslí. Tak v diskusi o „třídě“ z Chomského vypadne, že „proletariátem“ rozumí „lidi vykonávající produktivní, tvořivou práci“

včetně intelektuálů, kdežto nepřítel jsou byrokraté a manažeři. Jak jednoduché! Útlak, který chce odstranit, zahrnuje soukromý majetek a moc – jako kdyby v (jeho) televizním vystoupení o žádnou moc nešlo. Ale tady se Foucault kupodivu nevytasí se svou úžasnou historickou erudicí, kterou předtím tak jemně dekonstruoval vědecké pojmy.

Český překlad je dost toporný, chyb ale není mnoho. Záměr současných českých vydavatelů není úplně jasný ani z obou doslovů – spíš věcného Baršova ani revolučního Slačálkova. I tomu je sice Foucaultův cynismus trochu moc, čili jak to ve svém žargonu říká Barša: „Odmítne-li revoluční praxe kompas univerzálních hodnot, nezbyvá jí než se slepě spolehnout sama na sebe.“ Slačálek nicméně na čtenáře ještě honem vysype urgentní problémy naší doby – chudobu, ekologii, pandemii a militarizaci (?) – které podle něho vyžadují revoluci. Ovšem nutnost „možné revoluce“ neodvozuje ze „záruky dobrého výsledku“, nýbrž jen z „relativní jistoty špatného výsledku, nebudeme-li dělat nic“ (str. 98). Čili: nevíme co a proč, ale hlavně hurá do toho. Ani tady by trocha poučení v moderní historii neškodila. Jenže silácké řeči už dnes ani u nás nic nestojí, a čím jiným se v té nudě dá ještě upoutat pozornost?

Jan Sokol

Jiří Vondrák – Fedor Stokal:
LEGENDY FOLKU &
COUNTRY. Jediný téměř
úplný příběh folku, tramské
a country písně u nás. Jota,
Brno 2004

Česká folková hudba šedesátých až osmdesátých let 20. století, jejíž výhonky trvají dodnes, stejně jako mimořádný zájem posluchačů o tento žánr, je v řadě ohledů unikátním fenoménem. Přestože vznikla, podobně jako třeba anglický *skiffle*, vlivem amerického folkového revivalu 50. a 60. let, dokázala se prosadit jako svébytný žánr a svou trvalostí mateřský proud daleko překonat. Jistě to bylo i tím, že česká folková hudba z velké části vycházela ze zahraničních zdrojů (i když se objevily pokusy implantovat do ní klasické lidovky nebo písně národního obrození), které nebyly zcela podle vkusu vládnoucí moci a mnohdy směřovaly k její kritice, svou roli zde však hrála i jistá návaznost na starší domácí tradici protestní písně. Český folk a související žánry se navíc ve druhé polovině osmdesátých let stal doslova mainstreamem naší populární hudby, ve světovém měřítku jako svůj „pohrobek“ a každopádně v tomto rozsahu zcela výjimečně, přičemž se dokonce stal prvním projevem masové kultury, jak ji známe z období po listopadu 1989. Unikátnost českého folku však naneštěstí spočívá také v tom, že se jí přes nepochybný sociokulturní význam dosud nedostalo relevantního sociálně-vědního nebo muzikologického zhodnocení; všechny studie J. Černého, L. Dorůžky, J. Kotka, V. Mertvy a dalších mají jen prolegomenální a příliš popisný charakter, zatímco práce mladé H. Pavličkové dosud nevešly v širší známost.

Nebyli-li čeští vědci s to uchopit důležitý (zdaleka nejen hudební) fenomén, jistě je dobře, že se o něco takového pokusili alespoň publicisté angažovaní v jiném médiu masové kultury, prostřednictvím televizního seriálu tvořícího pendant ve-léúspěšného a navýsost zdařilého pořadu